

THOMAS MANN

MOARTEA

LA VENETIA

POVESTIRI
1893-1912

Traducere din limba germană de
ION ROMAN

Prefață, comentarii și selecție de citate de
IOANA PÂRVULESCU

Notă biobibliografică și note de
THOMAS KLEININGER

HUMANITAS
fiction

Viziune Schiță în proză

În vreme ce-mi răsucesc mecanic o nouă țigaretă, iar firisoarele de praf cafeniu cad ca ametețe, cu un tremur ușor, pe sugativa alb-gălbuie a mapei de scris, mi se pare de necrezut că sunt încă treaz. Și, cum aerul umed și cald al serii, care pătrunde pe lângă mine prin fereastra deschisă, dă o formă atât de ciudată norișorilor de fum, purtându-i din preajma lămpii cu abajur verde în întunericul de un negru mat, sunt convins că am și început să visez.

Lucrul acesta devine firește foarte supărător, căci o asemenea părere dă frâu liber fanteziei. În spatele meu trosnește, scoțând parcă un geamăt reținut, speteaza scaunului, ceea ce face ca toți nervii mei să vibreze brusc, străbătuți ca de un fior rapid. Aceasta mă tulbură într-un chip neplăcut în studiul aprofundat al bizarelor litere de fum care rătăcesc în jurul meu și în care eram ferm hotărât să descopăr un fir conducător.

Acum însă liniștea mea s-a dus naibii. O mișcare smintită în toate simțurile. Ceva febril, nervos, nebunesc. Sunetele sunt stridente. Iar în toată harababura aceasta ies la iveală cele uitate. Ceea ce văzul a receptat cândva se reînnoiește în chip ciudat, împreună cu ceea ce am simțit atunci.

Cu cât interes bag de seamă că privirea mea se extinde, lacomă, atunci când cuprinde locul acela aflat în întuneric! Locul acela unde se reliefează din ce în ce mai clar imaginea de o plasticitate luminoasă. Cum o mai resoarbe; de fapt, doar își închipuie, dar cu câtă fericire! Și o captează mereu mai mult. Asta înseamnă că i se dăruiește mereu mai mult; îi aparține mereu mai mult; se află sub vraja ei mereu mai mult... mereu... mai mult.

Iată-l acum aici, foarte clar, întocmai ca atunci, tabloul, opera de artă a întâmplării. Ivit din uitare, creat din nou, prinzând contururi, zugrăvit de fantezie, această artistă înzestrată cu un talent fabulos.

Nu mare: mic. Și de fapt, fără a fi un întreg, totuși desăvârșit ca atunci. Însă împrăștiindu-se la infinit în întuneric, în toate direcțiile. Un univers. O lume. În el vibrează lumina și o adâncă stare de spirit. Dar nici un sunet. Nu pătrunde într-însul nimic din râsul lărmuitor dimprejur. Desigur, nu din larma dimprejur de-acum, ci de atunci.

Jos de tot clipește orbitor damascul; frunze și flori țesute se reliefează în zigzag și se curbează și se răsucesc de-a curmezișul. Deasupra, străvezie, pusă pe-o tăviță pe care se înalță zveltă, o cupă de cristal pe jumătate plină cu aur pal. În față, întinsă visător, o mână. Degetele înconjoară destins piciorul cupei. Pe unul dintre ele, se mulează un inel de argint mat. Deasupra, sângerând, un rubin.

Acolo unde, pornind de la încheietura gingașă a mâinii, ar trebui să se ivească, într-un crescendo al formei, brațul, imaginea se estompează în ansamblu. O dulce enigmă. Mâna de față se odihnește visător și imobil. Numai în locul în care pe albul ei mat șerpuieste moale o vână de un albastru deschis pulsează viața, bate încet și viguros pasiunea. Și așa cum simte privirea mea, bătaia devine tot mai grăbită, mai sălbatică, până când se preschimbă într-un tremur implorator: Lasă...

Dar privirea mea apasă ca o povară grea, cu o voluptate teribilă, ca atunci. Apasă pe mâna în care pulsează zvâcnind lupta cu dragostea, victoria dragostei... ca atunci...

Încet, din fundul cupei se desprinde o perlă și se ridică plutind. Când ajunge în zona de lumină a rubinului, se aprinde cu o flacără roșie și se stinge brusc la suprafață. În aceeași clipă, toate dispar ca tulburate, oricât se străduiește privirea să reîmprospăteze, desenându-le, contururile slabe.

Acum au pierit; s-au topit în întuneric. Respir adânc-adânc, deoarece îmi dau seama că am uitat toate acestea. Ca și atunci...

În vreme ce mă reazem obosit, zvâcnește durerea. Dar acum știu tot atât de sigur ca atunci: Tu mă iubeai totuși... Și din pricina asta, pot acum să plâng.

Căzută

Noi, cei patru, ne găseam din nou numai între noi. De data aceasta, cel ce făcea pe gazda era micul Meysenberg. În atelierul lui se supa într-un chip foarte șarmant.

Era o încăpere ciudată, mobilată într-un stil unic: toana bizară a unui artist. Vaze etrusce și japoneze, evantaie și pumnale spaniole, umbrele chinezești și mandoline italiene, goarne africane din scoici și mici statui antice, bibelouri rococo multicolore și madone din ceară, gravuri vechi și lucrări ieșite din chiar pensula lui Meysenberg – toate acestea aranjate în întreaga încăpere în alăturări stridente, care parcă se arătau pe sine cu degetul, pe mese, pe etajere, console și pe pereții care, ca și podeaua, erau acoperiți cu covoare orientale groase și mătăsurii brodate, pălite.

Noi patru, adică Meysenberg, un ins scund, mobil, cu cârlionți castanii, Laube¹, tânăr de tot, blond, specialist cu concepții idealiste în economia politică, gata, oriunde se ducea și se afla, să dea lecții despre categorica îndreptățire a emancipării femeilor², doctorul în medicină Selten și eu – noi patru, așadar, ne grupaserăm în jurul mesei grele de mahon din mijlocul atelierului, așezați pe cele mai felurite scaune, și purtam o prelungită discuție despre excelentul meniu pe care-l compusese pentru noi genialul

---

1. O posibilă trimitere la scriitorul Heinrich Laube (1806–1884), un cunoscut susținător al emancipării femeilor.

2. Mișcarea feministă, ale cărei rădăcini trebuie căutate în Iluminism și în Revoluția Franceză, activează începând de la mijlocul secolului al XIX-lea pentru egalitatea în drepturi politice și sociale a femeilor. Una dintre cele mai cunoscute militante a fost Hedwig Dohm, bunica viitoarei soții a scriitorului.

nostru amfitrion. Mai mult poate despre vinuri. Meysenberg făcuse din nou oarecare risipă în această privință.

Doctorul ședea într-o strană de biserică, mare, cu sculpturi în stil antic, de care făcea mereu haz în felul său tăios. Printre noi, el era ironistul. Fiecare gest al său exprima dispreț față de lumea pe care se vedea că o cunoaște foarte bine, dar că nu dă doi bani pe ea. Era cel mai vârstnic dintre noi patru. Cu siguranță că avea în jur de treizeci de ani. Și „trăise“ mai mult decât oricare. „Un aiurit, spunea Meysenberg, dar e amuzant.“

Când îl priveai, doctorul ți se părea într-adevăr cam „aiurit“. Ochii săi aveau o anume strălucire estompată, iar părul negru de pe cap, tuns scurt, înfățișa de pe acum un mic luminiș în creștet. Fața, care i se prelungea cu o barbă tăiată în unghi ascuțit, era străbătută de la nas până la colțurile gurii de câteva trăsături batjocoritoare care-i puteau da uneori o expresie de-a dreptul sarcastică.

La Roquefort, ne găseam din nou adânciți într-o „discuție profundă“. Așa o numea Selten, pe tonul de dispreț și batjocură al unui om care, cum spunea, își formase de mult o filozofie, unica datorită căreia putea să savureze pe deplin, fără dubii și scrupule, această viață pământească pusă în scenă cu puțină chibzuială de respectiva regie de sus, pentru ca apoi să ridice din umeri și să întrebe: „Nu-i mai bine așa?“

Dar Laube, ajuns după ocolișuri dibace la calul său de bătaie, își și ieșise din fire și, din adâncul său fotoliu tapizat, gesticula deznădăjduit, azvârlindu-și brațele în aer.

— Asta e, da! Asta e, da! Rușinoasa poziție socială a femeii își are rădăcinile în prejudecățile, în neroadele prejudecăți ale societății.

— Hai noroc! spuse Selten, blând și compătimitor, și dădu pe gât un pahar de vin roșu.

Acesta spulberă ultimul rest de calm al tânărului.

— Ah, tu! ah, tu! sări el în sus, tu, cinic bătrân! Cu tine nu se poate sta de vorbă! Dar voi, se întoarce el provocator spre Meysenberg și spre mine, voi trebuie să-mi dați dreptate! Da, ori ba?

Meysenberg își curăța de coajă o portocală.

— Juma', juma', cu siguranță! rosti el cu convingere.

— Ei, mai departe, îl încurajai eu pe vorbitor.

Laube trebuia să-și ducă până la capăt expunerea, altminteri nu ne mai dădea pace.

— În neroadele prejudecăți și în obtuza nedreptate a societății, v-o spun eu! Toate mărunțișurile – ah, Dumnezeuule, sunt ceva ridicol. Că înființează licee pentru fete și angajează femei ca telefoniste sau ceva asemănător – ce însemnătate poate să aibă? Dar în mare, în mare! Ce concepții! De exemplu, în privința eroticii, a sexualității, ce obtuzitate groaznică!

— Așa, zise doctorul pe deplin ușurat și-și lepădă șervetul, acu' cel puțin chestia devine amuzantă.

Laube nu-l învrednici nici măcar cu o privire.

— Vedeți, continuă el cu energie, agitând o bomboană mare pe care și-o vârî apoi în gură cu un gest impozant, vedeți, când doi se iubesc, iar el o seduce pe fată, *el* rămâne un om de onoare ca și mai înainte, a acționat chiar, se zice, cu mare îndrăzneală – blestematul! Dar femeia este pierdută, exclusă de societate, proscrisă, decăzută. Da, de-că-zu-tă! Care-i suportul moral al acestei concepții?! Bărbatul nu este și el tot atât de decăzut? N-a procedat și el tot atât de dez-ono-rant ca și femeia?!... Ei, vorbiți! spuneți și voi ceva!

Meysenberg urmărea gânditor fumul țigaretei sale.

— De fapt, ai dreptate, spune el blajin.

Toată fața lui Laube se luminează de triumf.

— Așa-i că am? Așa-i că am? repetă el mereu. Unde-i justificarea morală a unei asemenea judecăți?

Eu mă uitam la doctorul Selten. Devenise foarte tăcut. Rotunjea cu amândouă mâinile un cocoloș de pâine și privea în jos, mut, cu acea expresie sarcastică a feței.

— Haideți să ne ridicăm, spuse el apoi liniștit. Vreau să vă povestesc ceva.

Împinserăm deoparte masa de sufragerie, apoi ne făcurăm comozi în fundul încăperii, în colțul nostru de taifas, aranjat intim cu covoare și mici fotolii tapisate. O lampă aninată de tavan umplea încăperea cu o lumină crepusculară albăstrie. Sub plafon se și formase un strat de fum de țigarete ce se legăna ușor.

— Ei, dă-i drumul, spuse Meysenberg, în vreme ce umplea patru păhărele cu benedictinul¹ său franțuzesc.

— Da, spuse doctorul, doresc să vă istorisesc ceva, fiindcă tot am ajuns aici, o povestire rotunjită în formă de nuvelă. Știți doar că m-am îndeletnicit uneori cu așa ceva.

Nu puteam să-i mai văd bine fața. Ședea, picior peste picior, cu mâinile vârâte în buzunarele laterale ale sacoului, rezemat în fotoliu, și privea liniștit în sus, spre lampa albastră.

„Eroul povestirii mele, începu el după un răstimp, absolvise liceul în mica sa localitate natală din nordul Germaniei. La nouăsprezece sau douăzeci de ani s-a înscris la Universitatea din P., un oraș de mărime mijlocie din Germania de sud.

Era desăvârșitul «băiat bun». Nimeni nu se putea supăra pe el. Vesel, blând, sociabil, a devenit de îndată preferatul tuturor colegilor săi. Era un tânăr drăguț, zvelt, avea o față cu trăsături moi, ochi căprui surzătorii și buze pline, conturate grațios, deasupra cărora mijeau primele tulle ale mustății. Când hoinărea pe străzi, cu pălăria rotundă de culoare deschisă împinsă spre ceafă peste cărlionții negri, cu mâinile în buzunarele pantalonilor, privind curios în juru-i, fetele îi aruncau ocheade înamorate.

În plus, era un inocent – curat la trup ca și la suflet. Putea să spună despre sine, împreună cu Tilly², că încă nu pierduse nici o bătălie și nu atinsese nici o femeie. La primul punct, fiindcă nu avusese încă prilejul, la al doilea, fiindcă de asemenea nu avusese prilejul.

Abia se găsea de paisprezece zile la P., când, firește, se îndrăgosti. Nu de o chelneriță, cum se întâmplă de obicei, ci de o tânără actriță, o domnișoară Weltner, amorea ingenuă de la Teatrul Goethe.

Așa cum poetul³ constată foarte nimerit: când ți-e trupul beat de tinerețe, vezi în orice femeie o Elenă; dar fata era cu adevărat drăguță. O siluetă delicată de copilă, păr de un blond mat, ochi

---

1. Lichior franțuzesc obținut din plante.

2. Johann Tserclaes, conte de Tilly (1559–1632), comandant-șef al Ligii catolice în Războiul de Treizeci de Ani.

3. Trimitere la Goethe, vezi *Faust*, v. 2603 și urm.

cenușii-albaștri, veseli și pioși, năsuc fin, gură dulce-nevinovată și o bărbie de o rotunjime moale.

Tânărul se îndrăgosti mai întâi de chipul ei, apoi de mâini, apoi de brațele pe care i le-a văzut întâmplător goale într-un rol antic, iar într-o bună zi se înamoră de ea pe de-a-ntregul. Chiar și de sufletul ei, pe care nu-l cunoștea nicidecum.

Dragostea lui îl costa o groază de parale. Cel puțin la două seri o dată ocupa un loc în stalul Teatrului Goethe. Trebuia să-i scrie mereu mămichii după bani, pentru care scornea cele mai aventuroase explicații. Dar mințea de dragul fetei. Și asta îl dezvinovăța de toate.

Când își dădu seama că o iubește, începu să scrie poezii. Cunoscuta «lirică domoală» a nemților.

Ședea adesea până târziu în noapte între cărțile lui. Numai micul ceas deșteptător ticăia monoton pe comoda din odaie, iar afară răsunau când și când pași singuratici. – Sus de tot în piept, acolo unde începe gâtul, îi stăruia o durere ușoară, caldută, lichidă, care năzuia să plângă cu adevărat, plângea doar în cuvinte pe hârtia răbdurie de pe masă.

Își spunea în versuri moi, în tonuri melancolice, cât e ea de dulce și de drăgălașă și cât e el de bolnav și de obosit și cum în sufletul lui se iscă o mare neliniște care-l împinge spre ținuturi neștiute, departe-departee, acolo unde sub roze și viorele dormitează o dulce fericire, dar el era înlănțuit...

Firește, suna ridicol. Oricine ar fi râs. Cuvintele erau atât de neroade, de neajutorate și goale de sens. Dar el o iubea! O iubea!

Desigur, după confesiune, îl copleșea rușinea. Era o iubire atât de jalnică, de umilă, încât ar fi dorit doar să-i sărute în tăcere piciorușul, fiindcă era atât de drăgălaș, sau mâna albă, apoi ar fi fost bucuros să moară. La gură nu cuteza nici măcar să se gândească.

Când se trezi odată noaptea, își imaginează cum stă ea atunci culcată, cu capul iubit pe pernele albe, cu gura dulce întredeschisă, cu mâinile, mâinile acelea de nedescris, cu vinișoare de un albastru delicat, împreunate pe învelitoare. Apoi se răsuci brusc, își apăsă fața în perne și plânse îndelung în întuneric.

Cu asta, punctul culminant fusese atins. Ajunsesse atât de departe, încât nu mai putea să facă poezii și nici să mănânce. Își

evita cunoscuții, aproape că nu mai ieșea din casă și avea la ochi cearcăne negre, adânci. Totodată nu mai lucra deloc și nu-i mai plăcea să citească. Nu mai voia decât să viseze neconținut în fața portretului ei, pe care și-l cumpărase de mult, stors de puteri, copleșit de lacrimi și iubire.

Într-o seară, ședea, contemplând un pahar de bere, în colțul unei oarecari cârciumi, împreună cu prietenul său Rölling, de care era legat încă din școală și care era medicinist ca și el, dar într-un semestru superior.

Deodată, Rölling își trânti cana de bere pe masă.

— Ei, băiețuș, ia spune acum ce-i de fapt cu tine?

— Cu mine?

Pe urmă însă cedă și se confesă, vorbind despre ea și despre sine. Rölling clătină din cap cu un aer îngrijorat.

— Rău, băiețuș. Nu-i nimic de făcut. Nu ești cel dintâi. Total intangibilă. Până nu demult a locuit cu mama ei. Bătrâna, ce-i drept, a murit, totuși nu e absolut nimic de făcut. O fată îngrozitor de cuminte.

— Credeai că eu...

— Păi da, credeam că speri...

— Ah, Rölling!...

— ...Așa deci. Pardon, abia acum mă lămuresc. Nu m-am gândit deloc că e o poveste atât de sentimentală. Trimite-i atunci un buchet, scrie-i și un bilețel cast și plin de venerație, implor-o să-și dea în scris consimțământul să-i faci o vizită, ca să-i exprimi verbal admirația.

Tânăruț se făcu palid de tot și-și simți corpul întreg tremurând.

— Dar... dar așa ceva nu se poate!

— De ce nu? Orice comisionar se duce pentru patruzeci de pfenigi.

El continua să tremure.

— Dumnezeuule, de-ar fi cu puțință!

— Unde locuiește domnișoara?

— Nu știu.

— Încă nu știi?! Chelner! Cartea de adrese.

Rölling găsi repede ceea ce căuta.

— Asta e! Până acum a trăit în sfere mai înalte, acum a ajuns deodată să locuiască pe Heustrasse 6 A, etajul trei; uite, colea

Cuprins

<i>Valori umane și valoare artistică.</i>	
Prefață de Ioana Pârvulescu	5
<i>Notă biobibliografică</i>	19
Viziune	29
Căzută.	31
Voința de fericire.	60
Moartea	76
Micul domn Friedemann.	83
Dezamăgire.	108
Paiața	114
Tobias Mindernickel	144
Luischen	153
Dulapul de haine.	169
Răzbunat.	178
Drumul spre cimitir.	184
<i>Gladius Dei.</i>	192
Tristan.	209
Flămânzii	250
Tonio Kröger.	257
O fericire.	317
Copilul-minune	329
La profet.	338
Ceas greu	347
Stirpea Wälsungilor.	355
Anecdotă.	382

Accidentul de cale ferată	387
Cum s-au bătut Jappe și Do Escobar	397
Moartea la Veneția	412
<i>Comentarii</i>	485
<i>Citate alese</i>	499